

Man kan frygte, at den modvillige ekspert hurtigt ryger af journalistens ekspertliste. Er det tilfældet, skaber det et problem for det samlede politisk-administrative system.

Ekspertviden – i politik og om politik

Der er en betydelig og stigende risiko for, at medierne går galt i byen, når de indkøber ekspertviden. Skal "eksperter" gøre nytte i det demokratiske kontrolapparat er der behov for en vis certificering af den enkeltes sagkundskab. Tendensen til tværfaglighed skulle nødigt få som følgerkning, at ingen længere 'besidder en særlig indsigt på et bestemt område'. Den særligt mediebevindte må ikke overskygge den særligt sagkyndige.

■ AF FHV. DEPARTEMENTSCHEF
KNUD LARSEN

En ekspert er efter fremmedordbogen "én, der besidder en særlig indsigt på et bestemt område". Med latinen til hjælp (expertus = har prøvet) kunne man føje til: på grundlag af erhvervet erfaring. Skal indehaverne af de højeste politiske embeder være eksperter? Der findes folk af den mening, at ekspertvælde er en ideel styreform - underforstået: derved undgår vi det partipolitiske morads. Og er de, der kalder sig eksperter i politik eller forvaltning eller i samfundsanliggender i bred forstand nu også så meget eksperter, som de selv siger? Om disse emner handler det følgende.

Ministrene er ikke eksperter – de er politikere

Det er ikke (Italien p.t. undtaget) eksperter, der sidder på de politiske poster i demokratiene. Heller ikke i Danmark. Man skal være ekspert i politik for at blive statsminister og klare det job. Man skal være politisk skolet som minister for at have udsigt til succes. Men hverken den ene eller anden funktion kræver anden, specifik faglig viden.

De statsministre, vi har haft siden systemskiftet i 1901, har næsten alle haft et langt og dybt engagement i det parti, der var deres. To upolitiske statsministre i 1920 falder af gode grunde uden for den tradition. Anker Jørgensen var nok en undtagelse, fordi han var uden egentlig politisk skoling. Den nuværende statsminister kanter også reglen ved sit springavancement via Europaparlamentet til Folketinget og så direkte til Statsministeriet.

Nogle få statsministre har på mere systematisk måde suppleret denne grundlæggende politiske erfaring. I.C. Christensen forbedrede sig ved at tilbringe aften efter aften i Rigsdagens bibliotek med læsning af Rigs-

dagstidendes umådelige mængder af bind. Niels Neergaard studerede praktisk politik ved langvarige ophold i Berlin, London og Paris - ikke for at leve livet, men for at høre på debatter i de respektive parlamenter. Jens Otto Krag var ganske systematisk i sine forberedelser og Anders Fogh Rasmussen var på det punkt af samme skuffe som Krag. Endelig kunne Vilhelm Buhl og Viggo Kampmann - der begge lidt uventet kom til magten - nævnes som folk med relevant faglig viden ud over det politiske.

Der tegner sig ikke noget klart mønster. Nogle - I.C. Christensen og Krag - klarede sig over gennemsnittet i stolen, andre - som Neergaard - besad nok en stor teoretisk viden, men måske var den så stor, at det kom til at knibe med handlekraften. Teoretiske studier skaber ikke i sig selv en god statsminister; kun i hænderne på den politisk-handlekraftige begavelse bliver de en gevinst.

Man kunne så formode, at statsministeren ville sørge for at omgive sig med ministre, hver for sig med indgående kendskab til eget ministerområde. Men sådan et Danmarks-kort lader sig ikke tegne.

Et første eksempel er Udenrigsministeriet. Frem til omkring 1930 var ministeriet med ganske få undtagelser forbeholdt adelige. Systemskiftet fik ikke Venstre til at bryde 1800-tallets tradition, Det radikale Venstre fulgte trop med Erik Scavenius både i 1909 og i 1913, og da Stauning dannede sin første socialdemokratiske regering i 1924 gjorde han grev Carl Moltke (veltjent diplomat) til sin udenrigsminister. Først P. Munch kunne i 1929 afgørende bryde med et mønster, der antog, at bekendtskab med de bonede gulve krævede tilvænnning fra barns ben - og det lod sig kun erhverve på dertil indrettede godser.

Et andet eksempel: Justitsministeriet var i en

lang årrække forbeholdt folk med en juridisk eksamen. Erling Olsen var først til at bryde traditionen (og med det kendte udsagn, at hvis embedsværket ville tage sig af juraen, skulle han nok tage sig af politikken). Landbrugs-/Fødevarerministeriet er lidt af en undtagelse fra de øvrige ministerområder ved i overvejende grad at have haft folk med landbrugsfaglig ballast i spidsen.

Det lader sig ikke gøre at uddrage en regel på området - kun den negative, at det ikke er en nødvendig kvalifikation for en minister in spe at have forhåndsviden om jobbet. Erling Olsen var tæt på sandheden. Det er den politiske formåen, der skaber den gode minister. Og derfor er det også sådan, at selvom mange politikere med flid opdyrker detailkendskab til et enkelt politik-område, giver det ingen garanti for et ministerpotentiale. Tænk blot på hvordan den såkaldte trafik-mafia fortrængte bredere politiske hensyn. Det var af samme grund, at Ritt Bjerregaard med køligt overlæg i sin tid som formand for den socialdemokratiske gruppe sørgede for, at medlemmerne ikke groede fast i udvalg og ordførerskaber med risiko for at miste det politiske overblik.

Embedsapparatet som leverandør af faglig ekspertise og politisk rådgivning

Hvis ministrene ikke har ekspertviden om andet end politik, må det forventes, at det apparat, der stilles til ministerens rådighed, kan levere den nødvendige saglige ekspertise. Som apparaterne er bygget op, er det departementschefens ansvar, at de nødvendige og rigtige informationer når ministeren. Metoderne kan være forskellige. Der findes formentlig stadigvæk tilstande, hvor departementschefen har tiltaget sig monopol på at være kanal fra system til minister og fra minister til system. Og der findes mere moderne indretninger med hensigtsmæssig udnyttelse af organisationens samlede talentmasse. Uanset system kommer der uundgåeligt fokus på departementschefer som garanter for levering af den vare, der hedder ekspertviden.

Det hævdes - også af departementschefer - at mens deres centrale rolle "i gamle dage" bestod i at sørge for lovmedholdelig, ordentlig administration, er hovedrollen i vor tid i langt højere grad drejet mod at være politisk sparringspartner og chefrådgiver. Måske er det en korrekt beskrivelse af visse situationer, men bestemt ikke af alle. Det klassiske mod-eksempel er Peter Vedel, som i årtier i slutningen af 1800-tallet var Udenrigsmini-

» **Det er den politiske formåen, der skaber den gode minister.**

steriets direktør og blev garanten for, at greverne og baronerne i ministerstolen kom nogenlunde fra jobbet. Men påstanden må også modificeres, hvis man fordyber sig i erindringsværker fra K.H. Kofoed eller Erik Ib Schmidt - begge med lang og markant indflydelse som departementschefer i Finansministeriet og ingen af dem håndskey over for også at give råd om, hvordan politikken skulle udformes.

Men uddannelsesprofilen for departementschefer har ændret sig. Op til 2. verdenskrig var jurister i klart overtal. Kun Forsvarsministeriet var anderledes ved sin tradition for at have militært uddannede chefer. I de første årtier efter krigen rykkede polit.erne frem, og på dagens marked synes scient.pol.erne at stå med de bedste odds. Den indholdsmæssige trend er, at især jura er blevet en special-viden, ofte samlet i dertil indrettede kontorer, mens ledelseskompetence og politikrådgivning er kommet i højsædet. Eller set under en anden synsvinkel: Finansministeriet har overtaget Justitsministeriets funktion som departementschef-leverandør.

Større efterspørgsel efter politisk rådgivning

Væksten i behovet for politikrådgivning har virkning ikke blot på chefplan, men går langt dybere. Først pressemedarbejdernes, siden også de særlige rådgiveres indmarch er tilstrækkelige vidnesbyrd om en markant udvikling, båret af især to bestræbelser: For det første at afstemme politiske ideer med den forventede virkning, for det andet at kaste fordelagtigt lys over den politiske chefs bedrifter.

Op til midten af 50'erne blev dette arbejde først og fremmest varetaget af partipressen. 4-bladssystemet sørgede for, at de fire gamle partier havde hver sin formation af - normal - lydhøre redaktører og mikrofonholdende journalister. Den langsomme kvælning af 4-blads systemet er en væsentlig forklaring på, at partierne opbyggede informationsenheder i egne rækker, og at den byggestil derfra har bredt sig til ministerkontorerne.

Når den grundlæggende agitation er lagt i hænderne på ministre og partier, bliver mediernes rolle ændret. De skal ikke længere

→ SIDE 32

» Den særligt mediebevidste må ikke overskygge den særligt sagkyndige.

sælge politik eller fra et partipolitisk ståsted kritisere andres politik, men langt snarere forklare og analysere de udspil, der fremkommer, eller virkningen af den politik, der føres. Ordet "analyse" har vundet indpas overalt i mediefladen. Hver dag sin analyse, hver dag sin kritik af elementer i den magtudøvelse, som finder sted i statsmagtens, regionernes eller kommunernes forvaltning.

Mediernes nye rolle

Tendensen i journalistik fra det rapporterende mod det kritisk-analyserende stiller krav til journalistikkens udøvere: krav om en sagkundskab, som egentlig slet ikke modsvares af det indhold, som kendetegner journalistuddannelserne. Måske derfor er der opstået en selverkendelse, som har ramt mange af journaliststanden: I manglen på egen troværdighed - eller i hvert fald evne til at overbevise læseren/lytteren/seeren herom - trækkes i stigende grad såkaldte eksperter af stalden for at give en særlig vinkling af en artikel en særlig pondus.

Det spørgsmål, der oftest stilles den udvalgte ekspert er, om den ene eller anden handling er lovlig eller - i lidt blidere form - i overensstemmelse med god forvaltningsskik. Desværre findes der ingen oversigt over, hvor ofte journalister mødes af svar som "spørg en anden - jeg har ikke forstand på emnet". Man kan håbe, at det sker ofte. Men man kan frygte, at den modvillige ekspert hurtigt ryger af journalistens ekspertliste. Er det tilfældet, skaber det et problem for det samlede politisk-administrative system.

Hvorfor?

Ekspertene og det demokratiske kontrolapparat

Fordi "ekspertene" som kommentatorer i løbet af få år er blevet en ikke uvæsentlig del af, hvad der i et samlebegreb kunne kaldes det demokratiske kontrolapparat. Det er en udvikling, som bør påkalde sig opmærksomhed, fordi ekspertudsagn i den givne sammenhæng har virkning både indadtil i det politiske system og udadtil i forhold til det såkaldt amorfe vælgerkorps.

Hvordan bliver man ekspert? Det synes man

at blive, hvis man kan overbevise andre om, at man er det. Der er ældgammel tradition for, at de teologiske fakulteter kan rådspørges om teologiske spørgsmål, at juridiske fakulteter kan spørges om juridiske spidsfindigheder, lægevidenskabens fremmeste om sundhed osv., osv. At der findes eksperter, der inden for deres felt - ofte på videnskabeligt grundlag - kan rådgive om dette eller hint, er en selvfølge. Langt mindre selvfølgelig er det, at en særlig gruppe af såkaldte eksperter - ingen nævnt, ingen glemt - igen og igen stiller sig til rådighed for opfyldelse af et journalistisk behov for legitimering af et synspunkt. Ofte uden at have haft mulighed for at sætte sig ind i sagens materie og ofte med ringe sammenhæng mellem det spørgsmål, der er til debat, og dokumenterbar egen sagkundskab i form af egen forskning eller erhvervet erfaring.

Denne gruppe af eksperter har normalt det tilfælles, at de har tilknytning til et universitet. Netop derfor bruger mediernes dem som eksperter. Universitetsloven indebærer en forpligtelse for de ansatte til at formidle deres viden. Måske er det derfor så mange beredvilligt stiller sig til rådighed med kommentarer til og synspunkter på politiske anliggender. Med universiteternes tendens til at opbygge større og større institutter med flere og flere fag under samme hat, er der imidlertid ingen indbygget garanti for, at et instituttilhørsforhold medfører sagkundskab i alle instituttets forskningsområder. Der er en betydelig og stigende risiko for, at medierne går galt i byen, når de indkøber ekspertviden.

Skal "ekspertene" gøre nytte i det demokratiske kontrolapparat er der behov for en vis certificering af den enkeltes sagkundskab. Tendensen til tværfaglighed skulle nødtigt få som følger virkning, at ingen længere 'besidder en særlig indsigt på et bestemt område', og at omvendt alle kan postulere en i øvrigt ukontrollerbar sagkundskab. Den særligt mediebevidste må ikke overskygge den særligt sagkyndige. Sker det, går det ud over universiteternes grundlæggende funktion i forhold til demokratiet: At levere troværdig og konstruktiv kritik af det system, der har ansvar for at skabe politiske løsninger. ■